

ביאורים

הרמב"ם כבר הדגיש קודם שהתענוג הרוחני נעלה מהתענוג הגשמי. כוונת הרמב"ם לתענוגים הרוחניים העליונים, שזוכה להם מי שמתקרב לה', ומגיע להשגות רוחניות עליונות. כאן הוא מוסיף ומנסה לקרב את דבריו אל בני האדם החיים בעולם גשמי. גם בעולם הזה אנו רואים שאצל בני האדם התענוג הרוחני נעלה מהתענוג הגשמי. אנשים מעדיפים להתאמץ מאד ולהשקיע את כל כוחותיהם, כולל הגופניים, להשגת דבר מופשט כמו כבוד, או סיפוק של רגש נקמה וכדו', למרות שהדבר עולה להם במחיר של מאמץ מרובה, והפסדים גשמיים מרחיקי לכת.

בודאי שאותם תענוגים 'רוחניים' מהם לקח הרמב"ם דוגמה, אינם בהכרח רצויים, ולעיתים הם אפילו שליליים, אולם מהם נוכל ללמוד ולהבין עד כמה גדולה מעלת התענוג הרוחני.

לאחר שהגענו להבנה זאת, ניתן להבין שמשמעותו של אותו ייעוד נפלא שמובטח לעולם הבא היא הידיקות הנפש בכוח הרוחני. אדם הנמצא בעולם הזה ומרומם את עצמו לדבקות אמיתית בבורא, על ידי השגות שכליות ועלייה במדרגות הרוחניות, זוכה לצאת ממצב בו הוא אסור בכבלים גשמיים, לצאת מאפילה וצמצום לאור גדול, וממילא זוכה להגיע למדרגה הדומה למדרגת המלאכים והכוחות הרוחניים שלא שייכות בהם מיתה ונפילה. ולכן לעתיד לבוא יזכו הצדיקים להתענג ולהשיג מהבורא בדומה למלאכים ולכוחות הרוחניים, ובכך להשתחרר מהמוות ומכל אפשרות של נפילה. ההנאה והאושר שבהשגה זו גדולים לאין ערוך מכל הנאה גשמית.

לפי זה, הייעוד המובטח לצדיקים אינו 'פרס' למי שעשה את המוטל עליו, אלא תוצאה ישירה ופועל היוצא באופן ישיר מהמקום אליו הם עמלו להביא את עצמם, מקום בו קיים תענוג רוחני תמידי ולא שייכת בו מיתה.

הרחבות

מי גדול ממי - אדם או מלאך?

שנפשוֹתֵינוּ מְשֻׁפְּלוֹת שֵׁם מִיִּדְעַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ, כְּמוֹ שְׂמֻשְׁפִּילִים הַגּוֹפִים הָעֲלִיּוֹנִים, אִי יוֹתֵר. הַגּוֹפִים הָעֲלִיּוֹנִים הַלְלוּ הֵם מְלָאכִים אִי כּוֹכְבִים וְכוּמָה. אִם כֵּן, הַשְּׁגָתוֹ הַרוּחָנִית שֶׁל הָאָדָם בְּעוֹלָם הַבָּא שׁוֹוֶה לְזוֹ שֶׁל הַיְצוּרִים הָעֲלִיּוֹנִים וְאוּלַי אֲפִילוֹ עוֹלָה עַל הַשְּׁגָתָם. וְאִף עַל פִּי שֶׁהַרְמַב"ם כָּתַב בְּמִקּוֹם אַחֵר, שְׁדַעַת הָאָדָם פְּחוּתָה מְדַעַת הַכּוֹכְבִים, הַגִּלְגָּלִים וְהַמְלָאכִים (ראה הלכות יסודי התורה ג, ט), מכל מקום לאחר מותו האדם מתעלה ומתפשט מן הגוף, ומגיע להשגות עליונות יותר.

מה מתרחש בעולם הבא?

אֲלֵא צְדִיקִים יוֹשְׁבִים וְעֵטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם, וְנִהְיִים מְזִיּוֹ הַשְּׂכִינָה. הַרְמַב"ם מְסַבֵּר שֶׁהַעֲטָרָה הַיָּהּ הַהִשְׁגָּה הַשְּׁכִלִית שֶׁהָיָה בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְכֵן מְבַוֵּא בְּדַבְרָיו בְּמִקּוֹם אַחֵר: "וְכֵן זֶה שֶׁאֲמַרְוּ עֲטְרוֹתֵיהֶן בְּרָאשֵׁיהֶן, כְּלוּמַר דַּעַת שִׁידְעוּ, שֶׁבְּגִלְגָּלָה זָכוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, מְצוּיָה עִמָּהֶן, וְהִיא הַעֲטָרָה שֶׁלָּהֶן" [הלכות תשובה ח, ב]. הַמַּהֲר"ל, לְעוֹמֵת זָאת, מְסַבֵּר שֶׁהַעֲטָרָה רּוֹמֶזֶת עַל הַשְּׁלֵמוֹת וְהַמַּעֲלָה שֶׁתִּהְיֶה לְאָדָם בְּעוֹלָם הַבָּא. הַמַּהֲר"ל גַּם מְבַהֵר, שֶׁיֵּשׁ בְּדַבְרֵי חוֹ"ל הַלְלוּ שְׁנֵי עֲנִינִים שְׂקִימִים בְּעוֹלָם הַבָּא: א. שְׁלֵמוֹת הָאָדָם. ב. הַשְּׁפַע שִׁיקְבַּל מִהַקְב"ה. וְכֵן הוּא כּוֹתֵב בְּסוֹף דְּבָרָיו בְּעִנְיָן: "כִּי מָה שֶׁאֲמַרְוּ שְׁעֲטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם, דָּבָר זֶה נֹאמַר עַל מַעֲלַת עֲצֻמוֹ, כִּי אֵין יוֹתֵר בְּמַעֲלָה מִן הַמֶּלֶךְ שִׁישׁ לוֹ עֲטָרָה בְּרָאשׁוֹ. וְמָה שֶׁאֲמַר וְנִהְיִין מְזִיּוֹ הַשְּׂכִינָה הוּא מָה שִׁיקְבְּלוּ מִן הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ. וְאֵלוֹ שְׁנֵי דְבָרִים יְדוּעִים בְּחִכְמָה מְאוּד כִּי הֵם שְׁנֵי מְדַרְגוֹת עוֹלָם הַבָּא" [נתיבות עולם נתיב התורה ג].

שאלות לדין

מדוע האדם בורח מתענוג גדול כדי לא להתבייש משאר האנשים?

איך ייתכן מושג של 'תענוג' בדבר רוחני מובהק, דוגמת השגת אמיתת הבורא? האם המושג 'תענוג' הוא רק ביטוי מושאל? מהו תכנון האמיתי?

וְכִשְׁתִּבְּוִן בְּעֵינַי שְׁנֵי הַתְּעוּנִיגִים הָאֵלֶּה - תְּמַצָּא פְּחִיתוֹת הָאֲחַת וּמַעֲלַת הַשְּׁנִיָּה - וְאֲפִלוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְזֶה כִּי אֲנִי מוֹצֵאִים רַב בְּנֵי הָאָדָם כְּלָם מֵיִגְעִים נְפֹשׁוֹתֵיהֶם וְגוֹפּוֹתֵיהֶם בְּעַמְלָה וְיִגְעָה שְׂאִין לְמַעֲלָה מֵהֶם, כְּדֵי שִׁיִּגְעוּ לוֹ מַעֲלָה וְכַבּוֹד וְשִׁינְשָׂאוּהוּ בְּנֵי אָדָם - וְהִנְיָה זֶה אֵינָה הִנְיָה מְאֻכָּל וּמִשְׁתָּה. וְכִמוֹ כֵּן הִרְבָּה מִבְּנֵי אָדָם בּוֹחֵר לְהִנְקֵם מְאוּיָבִי, יוֹתֵר מִהַשִּׁיג הִרְבָּה מִתְּעוּנִיגֵי הַגּוֹף. וְהִרְבָּה מִבְּנֵי אָדָם מִתְּרַחֵק מִן הַגְּדוֹל שֶׁבְּתְּעוּנִיגֵי הַגּוֹף, מִיִּרְאָתוֹ שִׁיִּשְׁיָגְהוּ מִזֶּה חֲרָפָה וְבִשְׁתּ מִבְּנֵי אָדָם, אִי לְפִי שֶׁמִּבְּקֵשׁ שִׁיִּהְיָ לוֹ שֵׁם טוֹב. וְאִם עֵינָיו כֵּן בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגּוֹפִי - כָּל שֶׁכֵּן בְּעוֹלָם הַרוּחָנִי, וְהוּא: הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנְּפֹשׁוֹתֵינוּ מְשֻׁפְּלוֹת שֵׁם מִיִּדְעַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ, כְּמוֹ שְׂמֻשְׁפִּילִים הַגּוֹפִים הָעֲלִיּוֹנִים, אִי יוֹתֵר. •

וְאוֹתוֹ תְּעוּנִיג לֹא יִחַלֵּק לְחֻלְקִים, וְלֹא יִסְפֵּר, וְלֹא יִמְצָא מְשַׁל לְמִשְׁל בּוֹ אוֹתוֹ הַתְּעוּנִיג - אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁאֲמַר הַנְּבִיא, עָלְיוֹ הַשְּׁלוֹם, כְּשֶׁנִּפְלְאָה בְּעֵינָיו גְּדֻלַּת הַטּוֹב הַהוּא וּמַעֲלָתוֹ, אָמַר: "מָה רַב טוֹבָךָ אֲשֶׁר צִפְנָתָ לִירְאִיךָ" (תהלים לא כ). וְכֵן אָמְרוּ עָלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם: "הָעוֹלָם הַבָּא, אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה, וְלֹא שְׂתִיָּה, וְלֹא רְחִיצָה, וְלֹא סִיכָה, וְלֹא תְּשֻׁמִּישׁ - אֲלֵא צְדִיקִים יוֹשְׁבִים וְעֵטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם, וְנִהְיִים מְזִיּוֹ הַשְּׂכִינָה" • (ברכות יז א). רְצוּנוֹ לִזְמַר בְּאִמְרוֹ: "וְעֵטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם" - הַשְּׂאֲרוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּקִיּוּם הַמְּשַׁלֵּל לָהּ, וְהוּא: הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ. וְהִיּוֹת הוּא, רְצוּנֵי לִזְמַר: הַמְּשַׁלֵּל, וְהִיא - דְּבַר אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁזְּכָרוּהוּ גְּדוֹלֵי הַפִּילוֹסוֹפִים בְּדַרְכֵים יָאָרֶךְ בְּאוֹרֵם בְּכָאן. וְאִמְרוּ: "וְנִהְיִין מְזִיּוֹ הַשְּׂכִינָה" - רְצָה לִזְמַר: שְׂאוֹתֵן הַנְּשָׁמוֹת מִתְּעוּנִיגוֹת בְּמָה שְׂמֻשְׁיָגוֹת וְיִדְעוֹת מְאֻמַּתֵת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ, כְּמוֹ שֶׁמִּתְּעוּנִיגוֹת חַיּוֹת הַקִּדְּשׁ וְשֶׁאֵר מְדַרְגוֹת הַמְּלָאכִים בְּמָה שֶׁהֵם מְשִׁיגִים וְיִדְעִים מִמְּצִיאֹתוֹ.

קל וחומר
מהעולם הזה

תיאור התענוג
הנפשי

שְׁנֵי הַתְּעוּנִיגִים - הַגּוֹפִי וְהַנְּפִשִׁי. פְּחִיתוֹת - גְּרִיעוֹת. הַגּוֹפִים הָעֲלִיּוֹנִים - מְלָאכִים, גִּלְגָּלִים וְכו'. לֹא יִחַלֵּק לְחֻלְקִים - אֵינְנוּ מוּחָשִׁי שֶׁאֲפִשֵׁר לְחַלֵּק אוֹתוֹ לְחֻלְקִים. כְּשֶׁנִּפְלְאָה - הֵייתָה מוּפְלָאָה. עֵטְרוֹתֵיהֶם - כְּתִרֵיהֶם. הַשְּׂאֲרוֹת הַנֶּפֶשׁ וְכו' - (הפילוסופים סברו ש) הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַמִּשְׁכִּיל מִתְּאַחַדֵת בְּשִׁכַל (פּה) הַכוּנָה אֵלוֹהִים) וְלִכֵּן הִיא קִימַת בְּקִיּוּמוֹ, עֵיין בְּפִילוֹסוֹף שֶׁל הַכּוּרִי.

